

До разової спеціалізованої вченої ради
Західноукраїнського національного університету

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, професора

ВАСИЛШІНА Станіслава Ігоровича

на дисертаційну роботу

БАНДУРКИ Максима Богдановича

«Управлінський облік корпоративної соціальної відповідальності бізнесу»,

поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 07 Управління

та адміністрування за спеціальністю 071 Облік і оподаткування

1. Актуальність дисертаційного дослідження та його зв'язок із науковими програмами, планами, темами.

Сучасний етап розвитку економіки характеризується зростанням ролі корпоративної соціальної відповідальності у забезпеченні сталого розвитку бізнесу, підвищенням вимог до прозорості діяльності підприємств та інтеграцією екологічних, соціальних і управлінських аспектів у систему корпоративного управління. Поширення ESG-підходів, розвиток міжнародних стандартів нефінансової звітності та зростання інформаційних потреб широкого кола стейкхолдерів обумовлюють необхідність удосконалення системи управлінського обліку як важливого інструменту інформаційної підтримки управлінських рішень.

Водночас, в умовах гармонізації національного законодавства із законодавством Європейського Союзу та запитів післявоєнного відновлення економіки України особливого значення набуває формування сучасного методичного забезпечення управлінського обліку корпоративної соціальної відповідальності бізнесу. Це зумовлено потребою у створенні ефективної

інформаційно-аналітичної системи, здатної забезпечити планування, контроль, аналіз та оцінювання результативності реалізації програм корпоративної соціальної відповідальності, а також сприяти підвищенню конкурентоспроможності та стійкості підприємств.

Разом з тим, проблематика корпоративної соціальної відповідальності набуває особливого значення саме в умовах повоєнного відновлення України та тривалих безпекових викликів. Сучасні підприємства змушені не лише забезпечувати економічну ефективність своєї діяльності, а й інвестувати у безпеку працівників, реінтеграцію ветеранів, психологічну підтримку персоналу, розвиток місцевих громад, відновлення природного середовища та підвищення стійкості ланцюгів постачання. За таких умов інтеграція соціальної відповідальності до системи управлінського обліку і внутрішньої звітності стає не лише інструментом формування інформації для нефінансового звітування, а й важливим елементом стратегічного управління ризиками, обґрунтування інвестиційних рішень, забезпечення прозорості використання ресурсів та підвищення довіри міжнародних партнерів і донорів тощо.

Опираючись на ці позиції, тема дисертаційної роботи Бандурки М.Б. є актуальною та важливою для забезпечення сталого розвитку українського бізнесу в умовах євроінтеграції та безпекових викликів.

Дисертаційна робота Бандурки М.Б. є складовою частиною плану наукових досліджень і розробок Західноукраїнського національного університету за темами «Домінанти управлінського обліку в умовах діджиталізації для забезпечення економічної безпеки України у воєнний і післявоєнний періоди» (державний реєстраційний номер 0123U101580); «Розвиток системи бухгалтерського та управлінського обліку в умовах соціально-економічних викликів» (0122U000927); держбюджетного прикладного дослідження «Цифровізація обліку в системі управління енергетичною та кібернетичною безпекою України у воєнний та

поствоєнний періоди (0126U002206).

2. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні

На підставі детального вивчення змісту дисертаційної роботи, можна констатувати, що здобувач Бандурка М.Б. розв'язав поставлені завдання та досягнув визначеної мети. Найважливіші результати його дослідження достатньою мірою є обґрунтованими. Здобувач правильно визначив мету і логічно побудував завдання дослідження, обґрунтував теоретичні, методичні й організаційні підходи щодо їх виконання, розробив та апробував відповідні пропозиції, що у своїй комплексності є авторським способом нового розв'язання важливого й актуального науково-прикладного завдання у сфері управлінського обліку корпоративної соціальної відповідальності бізнесу.

Результативність проведених досліджень обумовлена логікою побудови структури дисертаційної роботи, сприяє обґрунтуванню наукових положень та розробленню методичних підходів до удосконалення управлінського обліку корпоративної соціальної відповідальності бізнесу в умовах в умовах сучасних безпекових викликів.

У першому розділі дисертації Бандурка М.Б. визначив теоретичні основи управлінського обліку корпоративної соціальної відповідальності бізнесу. У цьому контексті автором досліджено генезис та сучасні тенденції розвитку корпоративної соціальної відповідальності бізнесу (с. 29-50). Також здобувач встановив концептуальні засади трансформації корпоративної соціальної відповідальності в систему ESG-стандартів (с. 50-59); обґрунтував роль та місце управлінського обліку як основного інформаційного джерела реалізації стратегії сталого розвитку (с. 59-65).

Систему управлінського обліку корпоративної соціальної відповідальності

означено здобувачем у другому розділі дисертаційної роботи. Зокрема, автором розглянуто суть та удосконалено класифікацію витрат на корпоративну соціальну відповідальність бізнесу (с. 68-82); досліджено порядок оцінки соціально-екологічних показників діяльності підприємства в системі управлінського обліку (с. 82-99); розкрито методики та інструментарій управлінського обліку корпоративної соціальної відповідальності бізнесу (с. 100-109). Також автором запропоновано напрями формування інформаційно-облікового забезпечення в координатах циклічної моделі господарювання (с. 109-124).

Методику управлінського контролю, аналізу та звітності у стратегічному управлінні корпоративною соціальною відповідальністю бізнесу, яким присвячений третій розділ дисертаційної роботи, здобувач розкриває через методики стратегічного управлінського обліку проєктів корпоративної соціальної відповідальності (с. 127-134); організацію аналізу і внутрішнього контролю витрат на реалізацію програм корпоративної соціальної відповідальності (с. 134-147); розвиток системи внутрішньої управлінської звітності у сфері корпоративної соціальної відповідальності бізнесу (с. 147-161).

Висновки та пропозиції, які подані у дисертаційній роботі є достатньо обґрунтованими і підтверджуються результатами апробації основних положень дослідження. Достовірність викладених наукових положень, висновків та рекомендацій підтверджується застосуванням широкого діапазону методів, зокрема діалектичного, логічного історичного підходів; теоретичного узагальнення, аналізу, синтезу; індукції та дедукції; класифікації та групування; абстрактно-логічного та економетричного методів. Водночас обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні, посилюється реальним використанням широкої інформаційної бази даних за темою дисертаційної роботи.

3. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні.

До найбільш важливих наукових положень, висновків і рекомендацій, які відзначаються новизною, науковою і практичною цінністю, на погляд опонента, слід віднести такі:

- вперше розроблено основи відображення корпоративної цифрової відповідальності в системі управлінського обліку в умовах автоматизації та розгортання концепції Індустрії 4.0, а саме, науково обґрунтовано виокремлення нових, специфічних об'єктів контролю та облікового моніторингу, зокрема витрат на забезпечення кібербезпеки, захист персональних даних, а також витрат на мінімізацію цифрового вуглецевого сліду інформаційно-технологічної інфраструктури компанії (с. 47-50, с. 140-143);

- удосконалено алгоритм ідентифікації, систематизації та аналітичного обліку екологічних і соціальних витрат підприємств, що дозволяє забезпечити чітке відокремлення традиційної виробничої собівартості від цільових інвестицій у сталий розвиток (витрат на охорону навколишнього середовища, придбання біодобрих, охорону праці та облаштування об'єктів цивільного захисту) (с. 76-80, 119-123);

- удосконалено модель вартісної та невартісної оцінки еколого-соціальних показників діяльності підприємства у стратегічному управлінському обліку шляхом адаптації міжнародного інструментарію екологічних прибутків та збитків і калькулювання (с. 82-99);

- удосконалено методи управлінського обліку в умовах переходу суб'єктів господарювання до циркулярної економіки та переорієнтації на безвідходні моделі ресурсоспоживання (с. 111-119);

- удосконалено інструменти калькулювання собівартості продукції підприємств на основі поєднання поопераційного калькулювання (ABC),

цільового калькулювання (Target costing) та калькулювання за життєвим циклом (LCC), що дозволяє здійснити ідентифікацію та аналітичне відокремлення прихованої соціально-екологічної компоненти собівартості та сформувати доказову базу для обґрунтування етичної цінової премії на екологічно чисту та органічну продукцію перед свідомим споживачем (с. 106-108);

- удосконалено форми внутрішньої управлінської звітності про витрати у сфері корпоративної соціальної відповідальності, які синхронізують традиційні фінансові результати з нефінансовими метриками сталого розвитку; розроблені форми (Матеріально-балансовий звіт руху зворотних матеріальних потоків, Відомість обліку соціально-безпекових витрат, Інтегрований звіт про сталий розвиток) (с. 148-160);

- удосконалено підходи до внутрішнього контролю та управління екологічними, соціальними й репутаційними ризиками шляхом імплементації методичного паралельного відображення нефінансових ефектів (с. 144-147);

- одержали подальший розвиток дослідження історичного формування і тенденцій розвитку корпоративної соціальної відповідальності бізнесу (с. 29-46); класифікація витрат на корпоративну соціальну відповідальність для потреб управлінського обліку (с. 72-76); обґрунтування ролі та місця управлінського обліку як головного інформаційного джерела реалізації стратегії сталого розвитку, здатного долати інформаційну асиметрію (с. 59-65).

Наведені у дисертаційній роботі обґрунтування положень наукової новизни, авторські публікації, практичні впровадження підтверджують відповідність висновків та результатів дослідження. Усе описане вище дає підстави для загальної позитивної оцінки щодо змістовності винесених на захист елементів наукової новизни дисертації Бандурки М.Б.; вагомості наведеного у дисертаційній роботі доробку в контексті його майбутнього використання; достатності науково-прикладної суті здобутків здобувача заради досягнення визначеної мети і

сформульованих у дослідженні завдань.

4. Наукове значення та практична цінність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні.

Наукове значення положень, висновків і рекомендацій за результатами дисертаційного дослідження Бандурки М.Г. полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні та розробці прикладного інструментарію формування інформації для управління корпоративною соціальною відповідальністю бізнесу, яка забезпечує системну інтеграцію фінансових метрик із нефінансовими імперативами сталого розвитку та орієнтована на підвищення життєздатності бізнесу в умовах сучасних безпекових викликів.

Значущість та практична цінність результатів наукового дослідження Бандурки М.Б. підтверджується схвальними відгуками та впровадженням у діяльність ФГ «Земля» Тернопільської області, де впроваджено розроблений автором алгоритм ідентифікації та систематизації екологічних та соціальних витрат господарства, форми внутрішніх звітів, які дозволяють поєднувати фінансові результати з нефінансовими метриками сталого розвитку (довідка від 23.04.2026 р.); ТОВ «ГЕРАСИМІВ АГРО» Івано-Франківської області, де використані пропозиції щодо реформування існуючої системи внутрішнього звітування (довідка від 5.05.2026 р.); ФГ «СІЧ-В» Івано-Франківської області, де впроваджено методику ідентифікації, групування та аналітичного обліку витрат на соціальні заходи, що дозволило отримувати інформацією про реальні обсяги фінансування програм корпоративної соціальної відповідальності (довідка від 20 травня 2026 р.). Положення дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі Західноукраїнського національного університету під час викладання навчальних дисциплін «Управлінський облік», «Бухгалтерський облік в управлінні підприємством» (довідка від 4 червня 2026 р.).

5. Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, опублікованих у наукових працях, що зараховані за темою дисертаційного дослідження.

Основні положення дисертаційної роботи знайшли відображення у 13 наукових працях, з яких: 3 статті у наукових фахових виданнях України категорії «Б», 1 стаття у закордонному науковому виданні та 10 тез доповідей у збірниках за матеріалами всеукраїнських і міжнародних конференцій.

Зміст публікацій повною мірою відповідає змісту дисертаційної роботи здобувача Бандурки М.Б.

6. Структура, стиль та мова дисертаційного дослідження.

Структура дисертації є логічною, цілісною та відповідає поставленій меті й завданням дослідження. Послідовність викладення матеріалу забезпечує системне розкриття теоретичних, методичних і прикладних аспектів управлінського обліку корпоративної соціальної відповідальності бізнесу, а зміст розділів характеризується внутрішньою узгодженістю та взаємозв'язком.

Стиль викладення матеріалу відповідає вимогам до наукових праць, відзначається аргументованістю, логічністю та належним рівнем наукової доказовості. Мова дисертації є грамотною, професійною, з коректним використанням сучасного понятійно-категоріального апарату, що сприяє чіткому сприйняттю отриманих автором результатів.

7. Дотримання норм академічної доброчесності у дисертаційному дослідженні.

Проведеним ретельним вивченням дисертаційної роботи, а також опрацюванням наукових публікацій, у яких висвітлені основні результати дослідження Бандурки М.Б. не встановлено порушень академічної доброчесності.

Представлена дисертаційна робота є самостійною й оригінальною працею. Теоретичні положення та розробки в межах дослідження, зокрема, ті, що характеризують його наукову новизну та практичне значення результатів, отримані автором особисто. Посилання на інформаційні та літературні джерела, що наводяться у дисертації, оформлені належним чином.

8. Дискусійні положення дисертаційного дослідження.

1. Під час характеристики етапів становлення соціальної відповідальності бізнесу в Україні (рис. 1.1, с. 33), дисертант у якості останнього етапу визначив період із 2016 р. і донині. Водночас такий підхід певною мірою не враховує суттєві інституційні зміни останніх років. На нашу думку, доцільно було б виокремити окремий сучасний етап, пов'язаний із прийняттям Директиви (ЄС) 2022/2464, яка започаткувала новий підхід до корпоративної звітності зі сталого розвитку, а також із затвердженням в Україні Стратегії запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку (розпорядження КМУ від 18 жовтня 2024 р. № 1015-р). Це дало б змогу повніше відобразити сучасний етап розвитку корпоративної соціальної відповідальності та його нормативно-інституційне забезпечення в умовах євроінтеграції України.

2. Заслуговує на позитивну оцінку запропонована автором класифікація витрат на корпоративну соціальну відповідальність бізнесу (табл. 2.2, с.72), яка систематизує їх за низкою управлінських ознак. Водночас, на думку офіційного опонента, дану класифікацію підсилило б доповнення критерієм, що враховує сучасні вимоги до формування інформації для звітності зі сталого розвитку та ESG-управління, зокрема щодо розмежування витрат, пов'язаних із досягненням екологічних, соціальних та управлінських цілей, як це далі обґрунтовується на рис. 2.1. Це сприяло б розширенню можливостей її практичного застосування.

3. У п. 2.2 дисертант обґрунтовує підходи до оцінки соціально-

екологічних показників діяльності підприємства в системі управлінського обліку. На думку офіційного опонента, робота виграє б, якщо б містила апробацію математичної моделі конвертації гетерогенних нефінансових ефектів у вартісний контур стратегічного управлінського обліку (с. 90-99) на прикладі окремих господарюючих суб'єктів різного розміру та галузей національної економіки із оцінкою окремих ефектів за системою кількісних чи якісних індикаторів та метрик.

4. Запропонована автором методика аналізу вартісної ефективності інвестицій у корпоративну соціальну відповідальність (с. 136-140) є значущою з позицій інтеграції фінансових та нефінансових показників. Водночас окремі положення методики потребують додаткового методичного обґрунтування, насамперед щодо визначення вартості монетизації нефінансових результатів. Зокрема, у дисертації недостатньо розкрито критерії вибору оціночних параметрів, джерел вихідної інформації та порядок їх адаптації до різних умов функціонування підприємств, що певною мірою обмежує можливість практичного відтворення запропонованого підходу.

5. Запропонована дисертантом архітектура внутрішньої управлінської звітності (с. 149-160) базується на значному обсязі інформаційних потоків, що забезпечує комплексність аналітичного забезпечення управління. Водночас дискусійним залишається питання оптимального співвідношення між повнотою інформації та витратами на її формування. На думку офіційного опонента, доцільно було б доповнити дослідження методичними рекомендаціями щодо визначення економічної доцільності формування окремих звітних форм залежно від масштабу діяльності підприємства та його інформаційних потреб.

6. Робота має окремі стилістичні та редакційні неточності.

Проте зазначені положення мають характер наукової дискусії та не применшують загальну позитивну оцінку дисертації Бандурки М.Б.

9. Загальний висновок щодо дисертаційного дослідження. Дисертаційна робота Бандурки Максима Богдановича є кваліфікаційною науковою працею, яку виконано самостійно на актуальну тем і яка присвячена вирішенню важливого науково-прикладного завдання – удосконалення управлінського обліку корпоративної соціальної відповідальності бізнесу в умовах макроекономічної дестабілізації, воєнних шоків та системної цифровізації економіки. Дисертація має завершений характер, відзначається науковою новизною і практичною спрямованістю. Тема дисертації відповідає спеціальності 071 Облік і оподаткування. Основні результати дослідження з достатньою повнотою відображено в опублікованих автором працях.

Ураховуючи актуальність, наукову новизну, а також важливість та достовірність одержаних наукових результатів, дисертаційна робота Бандурки Максима Богдановича на тему: «Управлінський облік корпоративної соціальної відповідальності бізнесу» є завершеним самостійним науковим дослідженням та відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктор філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 07 Управління та адміністрування зі спеціальності 071 Облік і оподаткування.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
провідний науковий співробітник відділу обліку
та оподаткування Національного наукового
центру «Інститут аграрної економіки»

Станіслав ВАСИЛШИН

Підпис

Васильшин Станіслав
Зав. відділу наукових кадрів, аспірантури
і спецради ННЦ "Інститут аграрної економіки"

